

Vall

i ekologisk produktion

Råd i praktiken

Vall i ekologisk produktion

Det finns mycket positivt att säga om vallen. För över 150 år sedan upptäcktes de många fördelar som en växtföljd med vall innebar. En av utmaningarna i ekologiska lantbruk är att efterlikna ett naturligt ekosystem. Vallen är då den bästa grödan för att uppnå detta. Den kan till viss del liknas vid ”naturlig äng” som är ett väl fungerande ekosystem.

Vallens värde i ekologisk odling

Vallen har ett stort värde i ekologisk odling. Inte bara ur ekonomisk synvinkel, utan också sett i ett ekologiskt/biologiskt perspektiv.

Artrikedom

Vallen kan bestå av många olika arter, vilket är typiskt för ett naturligt ekosystem. Ett artrikt odlingssystem är stabilare än ett ensidigt odlingssystem.

Kvävefixering

Klöver/gräsvallen kan stå för större delen av gårdens kvävetillförsel genom dess kvävefixering. Med mellan 30–50 % klöver i vallen i genomsnitt under två till tre år fixeras det mesta av växtföljdens behov av kväve.

Mullhalt

Vallen ökar markens mullhalt. Man kan räkna med att uppbyggnaden av organiskt material (biomassa) från en flerårig slättervall kan vara mellan 8–13 ton/ha, varav ca 4 ton i alven.

Rotsystem

Vallen genomväver hela jorden med sitt enorma rotsystem. Vikten av rotmassa från en ettårig klövervall i renbestånd kan bli över 4 ton/ha. Enstaka rötter kan nå ner till 1,5 m.

Kanalsystem

Vallen efterlämnar kanaler på större djup. Dessa är av stor vikt bland annat för vatten-transport, vägar för nya rötter, daggmåskgångar och syretillförsel.

Anläggningen av vallen är avgörande för dess produktion

Vallfrön är små och kräver därför speciell omvårdnad. Det är viktigt att man anpassar så-metoder och såteknik efter den jordart man har.

Såbädd

Vallfrö behöver finbrukad jord. Men det behöver också insåningsgrödan, fast på ett annat djup. I praktiskt lantbruk får man försöka kombinera dessa krav.

Sådjup

Vallfröet bör sås på max 1 cm djup om vitklöver, timotej, ängsgröe, lusern eller kärringtand ingår i vallfröblandningen. Nästan alla vallfröblandningar innehåller en eller flera av dessa arter. Men eftersom insåningsgrödan bestämmer bearbetningsdjupet kan vallfröna komma på fel djup. Vältning före sådd ger ett säkrare såddjup.

Jordart

På *lerjordar* bör vallfröet sås separat med såmaskin, vinkelrätt mot och direkt efter det att insåningsgrödan har såtts. En vältning före sådd har gett bäst såddjup. På *mo-* och *mjälajordar* med normal nederbörd påverkas inte vallfrönas uppkomst speciellt mycket av såddjupet. Frölåda kan därför användas på dessa jordar. På *mulljordar* ska man så tidigt, för dessa jordar torkar lätt upp i ytan. Vältning före och efter sådd minskar risken för uttorkning.

Såtid

Vallinsådd bör ske tidigt på våren, välj därför dessa skiften först av alla. Tidig sådd medför högre klöverandel i vallen. Senarelagd sådd medför minskad vallavkastning första vallåret. Så därför vallen i samband med sådd av insåningsgrödan.

Val av insåningsgröda

En insåningsgröda som skördas tidigt bör väljas. Ju mer livsrum vallväxterna får insåningsåret desto bättre etablerar de sig och desto högre blir avkastningen det första vallåret. *Insådd i stråsådd* är vanligast och ger också ett säkert resultat. Utsädet minskas till ca 160 kg/ha för att den inte ska konkurrera

för mycket med de späda vallplantorna, prioritera insådden inte skyddsgrödan. Varje kg skördeökning för insåningsgrödan kan ge 1 kg mindre höskörd i förstaårvallen. *Insådd i höstsäd* på våren ger sämre resultat än i vårsäd. Noggrann halmbärgning är ett krav! *Insådd i grönfoder* är bra i områden där det är svårt med stråsädesodling. I Norrland har insådd i grönfoder gett högst vallavkastning. Eftersom grönfodergrödan skördas tidigt utsätts inte vallen för konkurrens så länge på sommaren. För detta krävs en grönfodergröda som slutar växa. Därför ska t.ex. inte foderraps eller rajgräs ingå i grönfoderblandningen. *Vallsådd utan skyddsgröda* rekommenderas inte i ekologiskt lantbruk på grund av risken för ogräskonkurrens. Men om man ändå väljer detta alternativ måste vallen dels sås tidigt (för att ta vara på markfukten) och dels toppas när den är 15–20 cm (för ogräsreglering).

Vallfröblandningar

Klöverinnehåll

Vallen i ekologisk odling ska innehålla en lagom stor mängd klöver. Klöverandelen avgör hur mycket kväve som fixeras till marken. Nötkreatur föredrar ett vallfoder som innehåller 30–50 % klöver. Ofta finns det för mycket rödklöver i förstaårvallarna men det skiljer sig från gård till gård. Rödklöverandelen kan minskas genom att ersätta en del av rödklövern med vitklöver, gödsla vallen med stallgödsel eller urin och genom att använda gräsarter i blandningen (t.ex. engelskt rajgräs och rajsvingel) som konkurrerar bra med rödklövern.

Vallfröblandningar

Vallfröblandningarna varierar mycket från område till område i Sverige. Det är därför viktigt att diskutera val av vallfröblandning med din lokala rådgivare. Tänk dock på att vallfröblandningens sammansättning normalt har mycket mindre betydelse för vallens avkastning än såbädd, gödsling och skörde-teknik. Läs mer om vallfröblandningar på www.sjv.se/100procent.

Gödsling av insåningsgröda och vall

Insåningsgrödan ska inte gödslas med för

mycket lättlösligt kväve. Det minskar klöverandelen i vallen. Begränsa därför givan av färsk fastgödsel (omkring 20 t/ha) och flytgödsel (omkring 15 ton/ha). Vallen kan med fördel gödslas med både fastgödsel och flytgödsel. På grund av sporproblem i mjölken ska vallen gödslas omedelbart efter skörd. Man kan sprida både efter första och andra skörd. Sprid dock inte stallgödsel/urin på förstaårvallen då detta oftast minskar mängden klöver efterföljande vallår. Det är viktigt att stallgödsel eller urin sprids någon gång under vallåren, främst för att återföra kalium.

Undvik skräppor i vallen

Skräppor är ett allvarligt ogräs i ekologisk vall.

Förebyggande åtgärder

- Gynna insådden (se tidigare)
- Släpp inga djur på vallen under insåningsåret
- Tilläggsutfodra endast på vallar som ska brytas

Reglering

- Putsa direkt efter avbetning av vallen
- Vallbrott med plöjning efter första vall skörd och 2–3 efterföljande stubbearbetningar ger god effekt
- Stubbearbeta och plöj djupt och jämt

Vallens övervintring och skördetidpunkt

Vallen måste ges möjligheter att invintra genom att samla energi. Energin är till för övervintringen. Skörda inte vallen i september, för det är då som invintringen sker. Om man ändå tvingas skörda under denna period resulterar det i lägre klöverandel och lägre skörd i kommande vallar. Skörd efter september går bra.

Vallens liggtid

Längre än tre år ska inte vallen ligga. Dels för att klövern går ut (kvävefixeringen avtar) och dels för att andelen ogräs blir större ju äldre vallen blir.

Källor samt mer läsning om ekologisk vall

Om vall i ekologisk produktion

Engström, M. 2004. Vallen i ekologisk odling. Ekologisk växtodling. Kurspärm Jordbruksverket.

Olsen, J.P. 1997. Kløverenga – ”Motoren” på en økologisk gård. 1997. Hummelposten, oktober 1997. Norge

Etablering av vall

Frankow-Lindberg, B. 1991. Vitklöver – ett alternativ i slåttervallen? Fakta Mark/Växter. nr 8–91. SLU.

Frankow-Lindberg, B & Kornher, A. 1982. Vallanläggning. Rapport 102. Institutionen för växtodling. SLU.

Nilsdotter-Linde, N. 2001. Klöver och gräs i vallen – hur kan vi styra den botaniska sammansättningen? Fakta Jordbruk. Nr 10–2001. SLU.

Ogräsbekämpning i ekologisk vall

Dock Gustavsson, A-M. 2006. Åtgärder mot skräppor i ekologisk odling. Jordbruksinformation 4–2006. Jordbruksverket.

Utfodring med vallfoder

Eggertsen, J. & Arnesson, A. 2007. 100 % ekologiskt foder till tackor och lamm. Jordbruksinformation 12–2007. Jordbruksverket.

Pettersson, T. 2006a. Konsumtion av vallfoder. Jordbruksinformation 6–2006. Jordbruksverket.

Pettersson, T. 2006b. 100 % ekologiskt foder till mjölkkor – utfodringsstrategier. Jordbruksinformation 8–2006. Jordbruksverket.

Pettersson, T. 2006c. Protein från vall. Jordbruksinformation 10–2006. Jordbruksverket.

Övrigt

Torstensson, G. 1993. Vallbrott/gröngödsling – förfruktseffekter och utlakningsrisker. SLU.

Broschyrerna beställs från Jordbruksverket webbplats www.sjv.se eller på telefon 036–15 51 75. Fax 036-34 04 14

Text: Hans Bovin, Deveco och Thorsten Rahbek Pedersen, Jordbruksverket
Foto: Carin Bunnvik, Jordbruksverket

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Telefon 036–15 50 00 vx
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Webbplats: www.sjv.se

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel
ISSN 1102-8025
JO1:08